

een briefkaart van hun vrouw op Java, die meer dan een jaar oud was, en twee maanden later bevonden er zich onder een tweede zending post van Java briefkaarten die in januari '43 waren geschreven – die hadden er dus meer dan twee jaar over gedaan om de geadresseerde te bereiken.¹

Ook de verzending van briefkaarten naar Singapore nam veel tijd. Een zak met bijna 9 000 briefkaarten, op Java geschreven tussen eind '43 en medio '44, kwam pas in maart '45 in Singapore aan. Bij deze en enkele latere zendingen duurde het maanden voorzover althans een deel van de kaarten aan de gevangenen ter hand werd gesteld.

Die gevangenen op hun beurt mochten, als dat al was toegestaan, maar zelden aan hun relaties schrijven. Soms werd de inhoud voorgeschreven. Zo werd midden '42 aan de Australische en Amerikaanse krijgsgevangenen op Java gelast, brieven naar huis te schrijven, inhoudend dat zij veelvuldig door Britse krijgsgevangenen werden afgeranseld en dat zij van Japans overwinning overtuigd waren. De meeste gevangenen weigerden medewerking – één die het wel deed, beëindigde zijn brief met de woorden: *'Tell it to the marines!'* ('Dat kun je je grootje wijsmaken!')² In november '42 kregen de Britse krijgsgevangenen op Java een soortgelijke opdracht, alsook de Amerikaanse voor wie dat de tweede opdracht was. Zij moesten allen een brief schrijven waarvan de Japanners in een schriftelijke instructie de *'Essentials'* aldus hadden aangegeven:

1. *Point out Britain's (America's) ignorance about the real ability and characteristic of Nipponese.*

2. *Express your aversion about the war, as: 'How I long for my native land! I wish to return to my sweet home as quickly as possible.'*

3. *Kindly treated by Nippon authority according to international agreement.*³

Vele krijgsgevangenen hadden er geen bezwaar tegen, deze brieven te versturen: zij namen aan dat de Britse en Amerikaanse autoriteiten die

behandeling genomen. Slechts een miniem gedeelte van deze post heeft de geadresseerden bereikt.

¹ In '43 en volgende jaren nam de Japanse radio op Java ook wel door Amerikaanse en Australische krijgsgevangenen geschreven brieven in haar uitzendingen op en in '44 werd het voor Indisch-Nederlandse vrouwen mogelijk gemaakt, een z.g. radiobrief te laten omroepen. Die teksten moesten in de plaats van ontvangst getypt worden. In het krijgsgevangenenkamp te Singapore zijn de eerste van die 'radiobrieven' pas in mei '45 uitgedeeld: 102, maar er waren toen slechts negen-en-dertig geadresseerden aanwezig. In juni kwamen er nog eens 554 radiobrieven bij – daarvan konden toen 252 worden afgeleverd. ² R. Springer: 'Dagboek', p. 20. ³ A.v., p. 17.